

enten op
daar het
n herin-
als voor-
orkomt.
otarieele

ttelijken
nverbe-
nvoudig
te gega-
nder er

ter, dat
ontsiert,
o onge-

heiding,
keuring,
al bom-
al den
koude,

het zelf
n slaapt
erk in
leven
ge niet
in toen

e doen
of voor
n men
lezen,
n toch
t zijn
t over-
g oórk
andere
e zaak
ns wel

veren,

j zoo.
nissen.
dat is
teente,
heid,
sticht

s voor
at de
laats-

taders
:

rt tal
s ons
at en
j an-
geno-
doch
a op
kelijk

d van

sich

a het

s de
ordt,
van
ge-
zeer-
eente
men

ken,
dan

aars
ijke
ordt
van
oor.

mij

arte
h

er-
De
m-
is
al,
en,
de-
is
vrij,
en

E.
in
rie
ne
ed
en
ou
en
he
el
sh
in
m
le
e)

reeds in 1840; tot hiertoe te vergeefs. Belangrijke wijziging der gebruikelijke of, nog beter, eene geheel nieuwe psalmberijming, zieldaar, wat reeds lang noodig was.

Wat de melodieën betreft, gaarne geef ik toe, dat daarin met goed gevolg iets meer beweging zou kunnen worden aangebracht. De vele versieringen, die nu dikwijls in het gezang, vooral ten plattelande, voorkomen, (het zoogen. „draaien“), wijzen er op, dat de behoefte aan eenig coloriet werkelijk bestaat. De koralen in de Mattheus-passion, van Bach, kunnen hier als goede voorbeelden dienstdoen, al zal men niet altijd zóóver kunnen gaan als deze meester.

Goede, bruikbare orgels zijn er nog immer veel te weinig. Menige gemeente bracht een betrekkelijk groot bedrag voor een dergelijk instrument bijeen, terwijl de bestbedoelde pogingen vaak mislukten. Mij is eene gemeente bekend, die binnen 25 jaar nu reeds haar vierde kerkorgel aangeschaft heeft, en naar mijne meening zal het instrument, dat thans in gebruik is, nog ongeveer 10 jaar dienst kunnen doen. Zouden de Gereformeerde kerken, zou de Ned. Hervormde kerk niet een degelijk orgel-bouw-kundige kunnen aanwijzen, die in ieder opzicht vertrouwen verdient; die desverlangd adviseerend optreedt en het toezicht uitoefent op den bouw van het instrument? Door dezen maatregel zouden duitendens geldens kunnen worden uitgespaard.

Een degelijk organist kan men gerust een witte raaf noemen. Afgedacht van de technische eischen, die men hem bilijkwijze stellen kan, moet hij zooveel harmonie en contrapunt geestdrift hebben, dat hij vaardig koralen kan harmoniseren en goede voorspelen in strengen sticht impviseeren. Vooral tot het laatste zijn slechts weinigen in staat. Eene aanmaning, tot de meesten onzer organisten, om hunne contrapunctische studie niet te veronachtzamen, is allerminst overbodig, doch in dit blad wellicht minder op zijn plaats. Bovendien was hier in de laatste jaren voortdurend verbetering te constataren.

Het zou mij eene oorzaak van groote vreugde zijn, wanneer door het achtgeven op bovenstaande wenken de schoone zaak van ons kerkgezag werd gebaat.

G. VAN DER VLIE, Organist der Oude Kerk.

Scheveningen, 26 Maart 1900.

1) J. E. Häuser, Geschiede des christlichen, ins Besondere des evangelischen Kirchenorgans.
2) Dr. F. E. Kist, De toestand van het Protestantische Kerkgezag in Nederland

Bij de vier condities, die de heer Van der Vlies noemt, hoort nog een vijfde en wel niet de minst gewichtige. De gemeente moet leeren zingen. Dit is in elk land eisch, maar vooral ten onzent, waar „moederstemmen“ (wat klank en geluid betreft) uitzonderingen zijn, en het verschil tusschen zingen en galmen of krijschen lang niet algemeen gevoeld wordt.

De zaak zelve is overigens al onze aandacht overwaardig.

Het Kerkgezag is het eenig deel der Liturgie, dat het eenzijdig primaat der predicaat nog breekt. Ook wel het gebed. Maar het geducht primaat der predicaat leidt er maar al te dikwijls toe, dat het gebed niet anders dan een voortgezette predicaat in gebedsvorm wordt. En ook bij het gebed is het altoos dezelfde ambtsdrager die in actie is, en de gemeente hoort, luistert, en bidt als het wezenlijk bidden wordt, met. Voorzoo veel van het gebed alleen de gebedsvorm overbleef, kan ze natuurlijk dat zelfs niet.

Blijft dus (het Sacrament nu uitgezonderd) ter breiding van het drukkend predicaat-primaat alleen het Kerkgezag. Dan ten minste gaat de anders altoos-sprekende man even zitten, en dan treedt de gemeente op, en komt de gemeente aan het woord.

Doch dan moet dat gezang ook aan zijn bestemming om gezang te zijn, beantwoorden. En zelfs deze eenvoudige waarheid werd soms zoo ten eenenmale vergeten, dat meer dan eens het gezang geïntroduceerd werd met het motief, om een oogenblik te rusten. Alzo, om een pauze in de anders al te lange preek aan te brengen.

Hiermede nu raakt men geheel van de wijs.

Het gezang moet voldoen aan de behoefte van het vroom gemoed. Het gemeenschappelijk gezang der gemeente moet gezocht en begeerd worden, omdat het iets geeft, wat geen zingen thuis of zingen in koor geven kan. En tevens moet het voortuig zijn voor de verhooging van het religieuze leven. Het moet uren en uren.

Calvin heeft dit dieper dan iemand gevoeld en ingezien; en wat de jongste studien over Calvijn's zorg voor het Kerkgezag ons geleerd hebben, bewijst voldoende, dat deze groote Hervormer aan het gezang als aan een zelfstandig deel van de Eredienst een eigen plaats der eere verzekerd heeft.

Dus moet evenals aan de predicaat ook aan het Kerkgezag zorg worden besteed. Zorge door de gezamenlijke kerken als ze in Synode samenkomen. Zorge door den Kerkeraad opdat orgel en organist goed zij. Zorge door den Voorganger der gemeente. Zorge door de Gemeente.

En juist aan dit laatste heeft het deze eeuw ten eenenmale ontbroken. Het zingen, zoo acht men, ging vanzelf. Het was bijnaak. Als men maar zong, Hoe, deed er minder toe.

Gaat men nu echter al wat met deze zangvraag in verband staat en er toe hoort, opacu met eenige nauwkeurigheid onderzoeken, om den weg af te bakenen, die tot verbetering moet leiden, dan geraakt men verwikkeld in moeilijkheden zonder eind, en kan ons soms de wanhoop om het hart slaan bij de vraag, of we ooit ons ideaal bereiken zullen.

Reeds het ééne punt, waarop de heer Van der Vlies zoo terecht wijst, dat het zangstuk en het speeltuk in opzet, bouw en volleiding op elkander passen moeten, stelt voor de berijming van een gegeven bundel, oostersche, meest parallelistisch gedichte liederen, een eisch, waaraan nooit op volkomen wijze zal te voldoen zijn.

We vermoeden dan ook, dat de geachte

schrijver met opzet niet van een berijming, maar van een „dichterlijke bewerking“ spreekt; en dan voorzeker zou voor de correspondentie met het muziekstuk veel verder te vorderen zijn.

De vraag echter, of zoo iets denkbaar en mogelijk is, laat zich alleen praktisch beantwoorden. Echte dichtkunst bestelt men niet. De ware dichtader vloeit alleen als hooger adem aandrijft.

Had Da Costa zich aangedreven gevoeld, om ons zulk een dichterlijke bewerking van de Psalmen te leveren, te leveren opzettelijk voor kerkgezag, — misschien dat hij, de dichter van het verhevene, de geboren Jood, de man van Oostersche dictie, het juiste getroffen had.

Wat Ten Kate gaf bleek alras geheel onbruikbaar.

En of nu een Synode al besluit, een dichterlijke bewerking te laten beproeven, dat kan tot geen resultaat leiden.

In de jaren omstreeks 1770 stond althans de klassieke versificatie ten onzent hoog, en was er voorraad waaruit keuze viel te doen. We zijn nu een en een kwart eeuw verder, maar rijker aan weelderigen, machtigen dichtgeest zijn we stellig niet.

Recensien.

Gedloochenwaarsheid of eenige getuise opwerpingen tegen het Godsbestaan, beantwoord door Th. Famulus. Te Amsterdam bij G. Borg.

Men kent het theologisch bewijs voor het bestaan van God.

In heel de schepping en elk onderdeel komt bedoeling, overleg uit. Alles is op een doel aangelegd. Dat doel is er dus geweest vóór de dingen zelve. En ook buiten de dingen, want zij zijn op dat doel aangelegd. Maar komt in alle schepselen een doel uit, dan moet er ook iemand zijn, die dit doel koos en de schepselen daarop aanlegde. En die iemand, zoo wordt dan geconcludeerd, is God.

Tegen dat doelmatigheidsbewijs nu heeft de ongelooftige wetenschap haar „opwerpingen“, zoals Famulus ze noemt. Als daar is geen doelmatigheid in de natuur, of, zoo zij er is, dan dankt zij haar oorsprong niet aan een verstand; dan is zij niet door een hooger wezen bedoeld; dan handelt de natuur met doelmatigheid door een blinde noodzakelijkheid, enz.

Welnu! deze „opwerpingen“ van de pedante en veelzins „domme“ aanhangers van de atheïstische wetenschap worden hier door Famulus onder handen genomen. En waarlijk daar blijft dan niet heel veel van over. Inzonderheid Dr. Ludwig Büchners werk: *Kracht en stof*, (Nederl. vert.) moet het ontgelden.

Van diens wetenschappelijke bescheidenheid en logica krijgen wij nu juist niet een grooten dank.

Met het beweren van Famulus: „De gelukstaaf van het Paradijs was eene gave van de natuur; God had ook heel goed van den aanvang af den mensch zóó kunnen scheppen, zooals hij nu bestaat“, zou ik niet gaarne medegaan.

Ook meen ik, dat noch het theologisch noch enig ander „bewijs“, ontleend aan het menscheijk denken, den ongelooftige zal kunnen brengen tot het geloof in het bestaan van den eenig waren God.

Maar wel kan ook dit werke uitnemende diensten bewijzen, eenzijdig om te doen zien, hoe de atheïstische wetenschap in haar eigen garen verward raakt en de problemen volstrekt niet oplost, anderzijds om het besef van het bestaan Gods weer te sterken in hem, bij wien het door de macht van den twijfel aan het wankelen gebracht was.

ACTA SYNODI.

De firma D. Donner te Leiden gaf uit: *Acta der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Groningen, van 15 tot 30 Augustus 1899*. Een boek van 196 pagina's, royaal octavo formaat. Keurig gedrukt, op degelijk papier, zooals wij dat van den heer Donner gewoon zijn.

Men vindt hierin bijeen de verschillende artikelen, die het verloop der Synode weergeven; het agenda; de uitgebrachte rapporten, en op dit alles een register.

Voigens besluit der Synode worden aan elken Kerkeraad een exemplaar dezer *Acta* toegezonden. Vinde dit lijvig boek bovendien vele koopers en lezers.

Bestudeering van de *Acta* onzer Synoden is tot verkrijging van betere inzichten in het Gereformeerde Kerkrecht en diens voor een goeden gang van ons kerkelijk leven ten zeerste noodig. En zij er dan bij de klacht, dat ook deze *Acta* weer zoo laat uitkomen, tevens billijke waardeering van den veelvuldigen arbeid, die aan de samenstelling ervan verbonden is.

WYMINGA.

Uit de Pêrg.

In de *Utrchtsche Kerkode* lezen we over de poging tot keering van het drankmisbruik, dit:

Den 8ten Maart — gebrek aan ruimte is oorzaak dat we er niet eerder melding van maakten — werd te Utrecht een gereformeerde Vereniging gesticht tot bestrijding van de drankzonde.

De Vereniging stelt zich tot naaste doel: onder de gereformeerden het bewustzijn te wekken van de noodzakelijkheid der bestrijding van de drinkzonde. Haar leden moeten zich verbinden tot geheel onthouding of tot afschaffing van sterke drank.

Omtrent de wijze waarop en de middelen waar mee de strijd zal worden gevoerd, schijnt in de constituerende vergadering nog niet beslist te zijn. Evenals wij, zullen velen met belangstelling tegemoet zien wat de Vereniging daarin besluit zal. Want, naar het schijnt, moet daarin haar specifiek gereformeerde karakter uitkomen.

Althans in het officiële verslag van de samenkomst op 8 Maart merken we van dit specifiek gereformeerde nog niets. Het zegt ons niet geen woord waarom men meende zich, als gereformeerden, afzonderlijk te moeten organiseren naast de bestaande Bonden en Verenigingen. Wel jammer, denkt ons. Naar het oordeel der broeders moet toch de gereformeerde belijdenis, of moeten de gereformeerde beginselen, om één of andere reden samenwerking met niet gereformeerden verbieden. En naar het ons voorkomt, ware het niet alleen in het belang der Vereniging zelve geweest, maar eische ook de waardeering van ander optreden, dat men daarvan openlijk rekenschap had gegeven.

Temeer ware dit noodig geweest, nu de Vereniging, naar t schijnt, geen bepaalden grondslag heeft, en er dus ook langa dezen weg niet te vermoeden valt, waarin ze zelve haar specifiek gereformeerde karakter ziet.

We vermoeden dan de broeders onbewust de

moeilijkheid daarvan gevoeld hebben en zich daarom aan het vraagstuk niet waagden.

Want, gelijk men weet, is het onder ons metterdaad een kwestie, niet maar: hoe een Vereniging tot bestrijding van de drinkzonde is te enten op de gereformeerde beginselen, maar veel scherper nog: of de gereformeerde beginselen zich ooit met dergelijk eene Vereniging verbinden.

En voor de broeders moeten deze vragen dubbel lastig zijn, omdat ze, naar t schijnt, een Vereeniging bedoelen niet van gereformeerden in algemeene zin, maar van gereformeerden in officiële-kerkelijken zin, van leden der gereformeerde kerken. We maken dat op uit hetgeen ter vergadering gezegd werd over de Synoden der geref. en der chr. geref. kerken en over het zoeken van de mede werking van alle geref. kerkeraden.

Dat maakt de vraag: waarin het specifiek gereformeerde dezer Vereniging al bestaan, inderdaad nog lastiger. Want nu moet het zóó omschreven worden, dat alle gereformeerden, die niet tot de geref. kerken of tot de chr. geref. kerk behooren, buitengesloten worden.

Daarenboven: als we onder de gereformeerden, bij wie de vereniging het bewustzijn wil wekken van de noodzakelijkheid der drankbestrijding, eveneens de gereformeerden in kerkelijken zin hebben te verstaan, wordt het nog al bezwaarlijker in te zien, hoe deze Vereeniging een specifiek gereformeerde kan zijn.

We zouden haar dan specifiek-gereformeerde moeten noemen. Het zal toch wel niet geref. formeerd dezer Vereeniging het kerkrecht kerk niet vereenigen om onder de leden hunne gemeente het bewustzijn te wekken van de noodzakelijkheid der drankbestrijding.

Een van beiden: misbruik — of wilt ge gebruik — van sterkedrank is een zonde of het is geen zonde. Is t geen zonde, dan is het optreden van zulk een vereeniging in het geheel niet te rechtvaardigen. Is het wel zonde, dan behoort het midden er van en het bestrijden er van in onze omgeving tot den grooten strijd, waartoe de Kerk des Heeren door de bediening des Woords haar leden heeft te prikkelen en toe te rusten. Maar dan komt het eener vereeniging niet toe, der kerk het werk uit de handen te nemen.

Is men van oordeel — en uit de verzuiching, die in de samenkomst van 8 Maart geslakt werd over de Geref. Synoden, schijnt dit ogenschijnlijk te mogen worden — dat de Geref. Kerken tegenover de drankzonde haar roeping vertragen en de diens des Woords op dit punt de conscientien niet verlichten en prikkelt — dat dan de leden der Geref. kerken, naar hun ambt als geloovigen, tegen deze ontrouw getuigen bij hunne kerkeraden.

Doch — wachten we af wat nader omtrent grondslag, doel, middelen en leden der nieuwe vereeniging bekend zal worden. Op dit oogenblik is alles nog te vaag en te duister om een billijk oordeel te kunnen vellen.

Wat er ook van blijke — de conscientiecreet die er in de samenkomst te Utrecht tegen de drinkzonde van ons volk oging, vindt ook bij ons — behoort het nog gezegd — hartelijken welklank.

De verwoestingen, welke deze zonde gaat aan dat onder ons volk aanricht, zijn schrikkelijk. Haar slachtoffers zijn legio.

En waarlijk niet alleen in het Noorden van ons Land. De statistiek zal wel uitwijzen dat daar — en dan vooral in de Prov. Groningen — meer jenever en brandewijn gedronken wordt dan in het Zuiden en Westen — maar we betwijfelen of het gebruik van alcoholische dranken in t gemeen, er groter is dan elders.

Wat men er van hoort in de hoofdstad van onze eigen provincie is afschuwelijk.

Twee staaljes. Bij het lossen van een turfschip aan een steenfabriek zeveropen t er is geen ander woord voor — 6 of 7 werklui op één dag ruim f 10 aan jenever.

Aan een andere fabriek hadden zes arbeiders bij derzelfde werkzaamheid, 's nam. omstreeks 3 uur reeds hun 6de flesch jenever onder handen. Alles voor rekening van den schipper. Want het vrij jeneverdrinken op kosten van den schipper is aan tal van fabrieken een onschendbaar recht. En de arbeiders weten er raad op om het te handhaven. Een schipper die niet goedgeeft opdoet, moet in zijn tonnenmaat meer schade lijden dan de jenever hem kosten zou. Want meten en meten — vooral bij het sturftouwen — is twee En de schipper geeft dus jenevergeld.

Is het niet afschuwelijk?

Wat te zeggen van fabrikanten, die dergelijke tirannie van het werkvolk over de schippers en dergelijke ruiptartijen op hun erf gedoogen; en nog wel tot hun eigen schade.

Waar zulke toestanden ten hemel schreeven, moet elke poging om de drinkzonde bij ons volk te bestrijden, hartelijk toegejuicht.

Alleen — niet elke weg en niet alle middel is goed. Daarom wachten we met ons oordeel over de nieuwe Vereeniging, tot we meer van haar weten.

Het is goed, dat dit vraagstuk alzijdig besproken worde. Zij, die het initiatief namen, zullen allerwegen belangstelling vinden. Alleen maar, men kan geen vrede nemen met enkele diagnose der ziekte, maar dient ook te letten op de juiste medicatie.

Officiële Berichten.

Aan de Kerkeraden van de Gereformeerde kerken in Nederland.

Het is aan „Deputaten“ van deze kerken „voor de correspondentie met de Hooge Overheid“ bij opzettelijk ingesteld onderzoek, gebleken, dat de *circulaire* d.d. 21 Maart door den heer Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek aan de gemeentebesturen verzonden, waarin o. a. beweerd werd, dat de *invaling* op de volkstellingkaarten van vraag 8 met „Gereformeerde kerk“ niet voldoende zou zijn — beruiste op een vergissing.

De beantwoording dier vraag met „de Gereformeerde kerk“ is volkomen correct en voldoende.

Niet voldoende is de invulling „Gereformeerde“, omdat dit dubbelzinnig is. Velen, die zich gereformeerd noemen, behooren tot de Nederlandsche Hervormde, of een andere haast gelijknamige kerk.

Nu zullen derhalve, krachtens een nieuwe circulaire, zij, die enkel geantwoord hebben „gereformeerde“, uitgenoodigd worden nader aan te geven tot welk genootschap of kerk zij behooren. *Laten dergenen hanner, die behooren tot den van de Gereformeerde kerken, nu ook opgeven: „de Gereformeerde kerk“*. Ook zij, die tot een andere kerk of een ander genootschap dan de Gereformeerde kerk behooren, zullen daarvan opgave moeten doen.

Wij verzoeken den Kerkeraden van de Gereformeerde kerken dringend, de leden hiervan in kennis te stellen, en ons te willen melden, of soms ook door het bestuur eener burgerlijke gemeente, *zonder de leden te vragen*, naar eigen oprichting de invulling „gereformeerde“ veranderd wordt in den naam eener kerk waartoe die leden niet behooren, gelijk nu reeds hier en daar is geschied. Wij zullen daarvan dan aan t Bureau voor Statistiek kennis geven.

Namens Deputaten voornemd, M. NOORDVLIET, Secretaris, Kampen, 30 Maart 1900.

Provinciale Synode der Gereformeerde kerken in Overijssel.

De Gereformeerde kerken te Deventer A en B, als daartoe aangewezen, maken bij deze bekend, dat de Provinciale Synode dit jaar zal gehouden worden te Deventer, D. V. op *Woensdag den 13den Juni*. De namen en woonplaatsen der Deputaten, alsmede voorstellen enz. voor het Agenda, gelieve men in te zenden, *uiterlijk op den 18den Mei*, aan het adres van den eerstondergeteekende.

Namens de kerken A en B voornemd, SCHEPS, F. D. M., A. BRUNNELKAMP.

Deventer, 2 April 1900.

L. S.

De Classis Amersfoort heeft in hare vergadering van 3 April j.l. den Eerw. heer L. J. C. Kreijl, candidaat in de Heilige Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, wonende te Baarn, na gehouden praeparatoir examen met algemeene stemmen beroepbaar gesteld voor de Gereformeerde kerken in Nederland.

De Classis voornemd, W. H. GISPEN JR., Actuarius.

De Theol. faculteit aan de Vrije Universiteit heeft volgens het besluit der Generale Synode van Groningen 1899, Art. 52, aan de heeren W. J. Goedbloed H. Ph. Ingwersen, J. Jansen, D. van der Meulen, J. C. de Moor en K. Veen, verlof verleend om, wanneer zij door een kerkeraad daartoe worden uitgenoodigd, een stichtelijk woord in de gemeente te mogen spreken, mits dit niet meer dan tweemaal tusschen elke vacante geschiede.

Uit haar naam, Dr. H. H. KUYPER.

Kort Verslag van de Prov. Synode van Friesland, 14 Febr. 1900 te Leeuwarden.

Het moderamen bestond uit de dienaren d. W. A. de Geus, praeses; H. C. v. d. Brink, assessor; P. N. Kruijswijk, scriba; A. v. Andel, scriba.

De Synode was saamgeroepen op verzoek van de Classen Sneek en Franeker, die met de Classe Bolsward besloten hadden tot uitzending van een missionairen dienaar d. W. Ds. D. Bakker.

Zij waren in de noodzakelijkheid gekomen de financiële hulp der overige Friesche Classen te zoeken.

De Classen zeiden allen hare medewerking toe. De Synode besluit, dat de Friesche kerken jaarlijks minstens f 7000 zouden saambrengen voor deze Zending, en besloot verder de zending van Ds. Bakker, door de acht Classen, te aanvaarden.

Een „Regeling van den arbeid in de Zending onder Heidenen en Mahomedanen voor de Geref. kerken der Provincie Friesland“ werd vastgesteld, zoomede een Instructie voor Ds. Bakker.

In de Regeling wordt o. m. bepaald, dat 8 Prov. dep. (uit elke Classe één) met den kerkeraad der Zendingkerk (Heeg) zullen samenwerken in alles wat de zending van den missionairen dienaar betreft.

Namens het Moderamen, A. DE GEUS, h. t. Praeses, P. N. KRUIJSWIJK, h. t. Scriba.

Zending onder Heidenen en Mahomedanen.

Om misverstand te voorkomen, achten de 10 Deputaten voor de Zending het noodig bekend te maken:

1. dat giften enz. voor de Zending geschenken, voortaan alleen verantwoord zullen worden in de officiële Zendingsschijven, *de Heidenode en het Mahomedanaal*. Alleen op uitdrukkelijk verlang zal het ook in de *Basulin* geschieden.

2. Alle collecten, giften enz., voor de Zending bestemd, zende men voortaan — nu Ds. Lion Cachet, de vroegere Redacteur van de *Heidenode*, is overleden, en Ds. Donner van Leiden om hoogen leeftijd met 1 Jan. 1900 ophield Redacteur van het *Mahomedanaal* te zijn — *altijd en uitsluitend* aan den 1sten Penningmeester voor de Zending, den heer B. de Moen te Doornburg.

Namens Deputaten voornemd, Dr. J. HANJA, h. t. 1ste Scriba.

Buiteuland.

Duitschland. In memoriam van Dr. A. Zahn.

De Gereformeerden in Duitschland hebben een groot verlies geleden door het afsterven van Adolph Zahn, doctor in de Godgeleerdheid en predikant eener Gereformeerde Gemeente te Stuttgart. Den 27sten Februari van dit jaar stierf hij in den overdom van 63 jaren; den volgende avond overleed ook zijne echtgenote Pauline van den Heydt.

Zahn was de zoon van een Superintendent van de gemeinde Lutherse kerk. Zijne moeder was eene dochter van Anna Schlatter. Hieruit blijkt dat Zahn het standpunt, dat hij innam, zelf heeft moeten veroveren. Zowel van de Pruisische unie als van een Pleitistisch streven, was hij afkeerig. Alleen de bestaande Calvinistische leer had zijn hart.

Als student in de Theologie te Halle vond Zahn een leidsman in den hoogleraar Johannes Wichelhaus.

Wichelhaus werd het gegeven, op de theologische ontwikkeling van den jongen Zahn een beslissenden invloed uit te oefenen. Deze hoogleraar beweerde, dat de leerings van de Duitsche theologen slechts als één „protest tegen de Reformatie“ moesten beschouwd worden. Het spreekt wel van zelf, dat het standpunt, dat Wichelhaus innam, hem deed alleen staan. Wellicht heeft dit voorbeeld Dr. Zahn er toe gebracht, om er niet tegen op te zien eveneens een geïsoleerd standpunt in te nemen. Door middel van Wichelhaus werd Zahn een leerling van Dr. Kohlbrügge, van welken hij getuigde, „dat niemand in deze eeuw gelijk de Elberfeldsche leeraar de vrije genade, de rechtvaardigmaking door het geloof alleen, verkondigd had“.

In de jaren 1860—1875 was Zahn Domprediker te Halle. Daarna begaf hij zich naar Elberfeld om Kohlbrügge's gemeente te dienen. Het is bekend, hoe eenige Gereformeerde mannen die zich in de Pruisische Unie niet konden vinden, er toe kwamen om den heer Dr. Kohlbrügge, dien men het lidmaatschap der Ned. Herv. kerk hier te lande willekeurig geweigerd had en die daarom in Nederland bij de Herv. kerk niet beroepbaar was, tot predikant te be-roepen. Na Dr. Kohlbrügge's dood begerde

deze Gereformeerde kerk Dr. A. Zahn tot herder en leeraar. Hij nam dat beroep aan, meenende dat hij predikant zou worden van de eenige echt-Gereformeerde oase in een groote woestijn. Na bittere ervaringen te hebben opgedaan, trok Zahn zich als een ziek en gebroken man terug naar Stuttgart, om uit te rusten van een moeitel-vollen strijd. Toch liet hij zich vinden om als predikant op te treden van de kleine Gereformeerde gemeente te Stuttgart, welke hij van 1881 tot het einde van 1899 geleid heeft.

Dr. Zahn heeft krachtig medegewerkt om het Gereformeerde bewustzijn in Duitschland te doen berleven. Welk een aangrijpend woord gaf hij een 23 jaren geleden in het licht, toen hij be-toogde, dat de achteruitgang van de Gereformeerde kerk in Duitschland het gevolg was van het prijsgeven van het hart der kerk, de leer van de verkiezing! Hoe flink was zijne houding tegenover den Gereformeerden bond, toen het bleek dat zijne oprichters verschillende elementen, die den Gereformeerden naam wilden dragen, tot een gemeenschappelijke actie zochten te vereenigen. Daar kon de beginselvaste man niet aan mededoen! Hoe krachtig weerstond hij Dr. A. Eberhard, toen deze van de leer der rechtvaardigmaking eene voorstelling gaf, welke in strijd was met de Gereformeerde belijdenis! Hoe moedig was zijn optreden aan de Universiteit te Tübingen tegen de heidendaagsche schriftcrisiek! De voorlesingen daar voor studenten gehouden, zijn gedrukt en geven getuigenis van zijn geleerdheid, scherpsinnigheid van geest en vooral van zijn liefde tot de Heilige Schrift.

Dat Dr. Zahn in zijn streven wel tegenkanten ontmoette, zal niemand verwonderen die de gesteldheid der geesten in de Theologische wereld van Duitschland kent. Weinig Gereformeerden namen zulk een besluite houding tegenover afwijkende leerings aan, als hij. Daarbij was hij niet gewoon zijne wapenen met fluweel te omwinden, voordat hij ze gebruikte. Hoeveer men in de bestrijding van Zahn ging blijkt uit het feit, dat het schoolbestuur te Stuttgart hem verbod om exemplaren van zijne gedrukte voorlesingen, te Tübingen gehouden, aan leerlingen van verschillende scholen ten geschenke te bieden! Zijne bewering, nog in den laatsten tijd geuit, dat er niet één hoogleraar in Duitschland te vinden is, die belijdenis doet van de Gereformeerde religie, zette ook in Duitse Gereformeerde kringen kwaad bloed.

Maar daarom was Zahn nog geen eenzijdig drijver. Steeds streed hij voor de beginselen der reformatie, de rechtvaardigmaking door het geloof en het gezag der Heilige Schrift. Deze hoofdwaarheden verdedigde hij, zonder daarbij speciaal tegen de Lutherse schol te treden. Hij betreunde het, dat zoovele Lutherse en de echte leer van Luther snadden laten waren.

Zahn heeft de smaadheden van Christus meer dan anderen te dragen gehad, vanwege zijn bestel en scherp optreden. Had hij wat meer weten te schikken en te plooiën, dan hadden de Gereformeerden in Duitschland hem beter kunnen dragen en zou er voor hem wellicht wel een professorale zetel open geweest zijn. Het is te betreuren dat Zahn nooit een werking heeft kunnen vinden, waarin zijn persoonlijkheid tot haar volle recht komen kon. Hij heeft ook menig predikant in Duitschland tot zegen mogen zijn, gelijk hij menige zaadkorrel uitstrooide in zijn prediking en bij zijn onderwijs, welke later vrucht zal voortbrengen. Bij de tegenwoordige gesteldheid der geesten in Duitschland is het niet te verwachten, dat de betekenis van de persoonlijkheid van Zahn zal gewaardeerd worden.

Eén ding betreuen wij in den overleden. Hij bleef te zeer aan den persoon en den arbeid van Dr. Kohlbrügge hangen. Vergissen wij ons niet, dan meende hij, dat na Calvin en Dr. Kohlbrügge eene verdere ontwikkeling van de Gereformeerde leer niet meer mogelijk was. Door menig jong predikant op Kohlbrügge te wijzen, is hij het middel geweest, dat zij een oog kregen voor de heerlijkheid van de Gereformeerde belijdenis.

— Een zelfmoord. De zaak van Prof. Neissen.

Onlangs heeft zich een student in de medicijnen op den dag waarop hij een examen moest doen, van het leven beroofd. De predikanten van Leipzig weigerden bij de begrafenis tegenwoordig te zijn. Toch is bij de geopende groeve het woord gevoerd, en wel door den oudsten hoogleraar van de medische faculteit, professor Zais. Voor eene groote menigte studenten sprak deze hoogleraar het uit, dat de overleden het slachtoffer van een geheel dwaze en ondoelmattige voorbereiding voor het examen geworden was — de zelfmoordenaar had den slaap kunstmatig weten te verdrijven en eene menigte dorre feiten ingestampt. Ook getuigde de hoogleraar tegen de pessimistische filosofische literatuur, onder wier verderfelijken invloed de zelfmoord gepleegd werd. Ook in ons vaderland mocht dit laatste wel ter harte genomen worden. De poësie, welke de mannen en de vrouwen van de Nieuwe Gids aan het opkomend geslacht bieden, is de poëzie der wanhoop. En zij, die daartegen bewaren inbrengen, worden door de nieuwe-Gidsmannen als Vandalen, die alle kunst zouden wenschen te verwoesten, ten toon gesteld. Men moet met mevrouw Hélène Lapidoth Swarth in „hoofdrijvende wolken in de blauwe lucht“ gestolde tranen zien; men moet het feit, dat de wiken van een molen in trage moeheid zich omwentelen en de takken van boomen in verbijsterde wanhoop hunne handen ten hemel heffen, beschouwen als eene uiting van lijden, anders is men niet sijn be-maard genoeg om den kunstzin van mevrouw Lapidoth te bewonderen. In de lieve sneeuw-klokjes, die in deze dagen onze tuinen sieren, zien de dichters en prozaschrijvers van de nieuwe richting zeker ook de levensmoedigheid uitgedrukt, omdat zij hare kelkjes naar de aarde neigen!

Het is tijd, dat in Duitschland en ook in ons land de poëzie van de levensmoedigheid, die een hant brengt over jongeren en ouderen, in den ban gedaan worde. De vorm, waarin de nieuw-wetse letterkundigen hunne producten dikwerf gieten, is gelukkig voor velen ongenietbaar. Ook de manier, waarop velen hunner niet de taal omringen en allerlei mogelijke en onmogelijke woorden smeden, is voor velen nog tot een afschrik. De onderwerpe, die dit soort schrijvers behandelen, zijn menigvuldig zoo onbeduidend mogelijk. Een fatie, dat in een café-restaurant een broodje met vleesch opgeet, werd door een hunner beschreven met een nauwkeurigheid die doet uitroepen: is het de moeite waard, aan zulk een nietsbetekenend persoonje zooveel woorden te wijden? Dat gevoelt een ieder die zijn gezond verstand nog heeft. Maar de *beginnelin*, die aan al deze uitingen ten grondslag liggen, zijn uit den Boze, en oefenen daarom zulk een aantrekkingskracht uit. Eerst heeft Satan de kinderen van dit geslacht op den weg van stofvergoding en van materialisme gedreven; en nu menigen zich daardoor diep